

22. MAJETOK A KAPITÁL

Majetok, kapitál, pojem

Majetok podniku môže mať rôznu formu a zdrojom jeho krytia je kapitál.

KAPITÁL PODNIKU

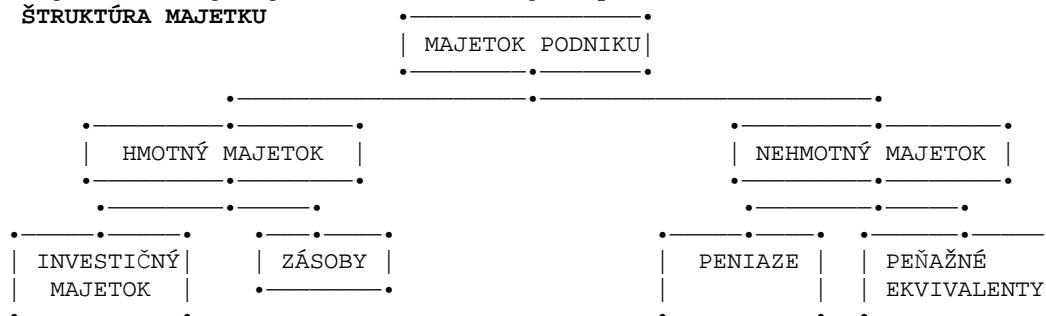
- vyjadruje zdroj, z ktorého podnikateľ nadobudol príslušný majetok. Medzi majetkom a kapitálom podniku platí vzťah rovnosti, z ktorého vyplýva, že celkový majetok v peňažných jednotkách zodpovedá celkovému kapitálu. MAJETOK = KAPITÁL

Kapitál tvoria: základné imanie a bankové úvery, záväzky podniku...

MAJETOK PODNIKU

- predstavuje súhrn peňažných prostriedkov, zásob a investičného majetku. Zdrojom jeho financovania je kapitál.

ŠTRUKTÚRA MAJETKU

HMOTNÝ MAJETOK PODNIKU

predstavuje vlastníctvo hmotných vecí, ktorými sú pozemky, budovy, stroje, zásoby materiálu a podobne.

NEHMOTNÝ MAJETOK

predstavuje vlastníctvo peňazí v hotovosti v pokladni, na účte v banke, ako aj vlastníctvo cenín a pohľadávok.

INVESTIČNÝ MAJETOK

je to majetok dlhodobého charakteru s postupnou spotrebou.

ZÁSoby

sú majetkom krátkodobého charakteru s jednorázovou spotrebou

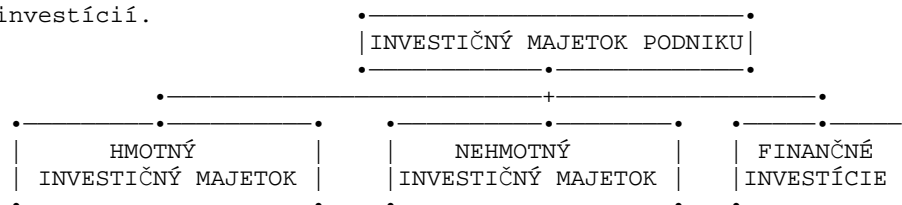
PENIAZE, PEŇAŽNÉ EKVIVALENTY

sú majetkom krátkodobého charakteru s jednorázovou či postupnou spotrebou. / zásoby, peniaze, peňažné ekvivalenty/ nazývajú sa aj obrátový majetok.

Investičný a obežný majetok

investičný majetok

je majetok dlhodobého charakteru s postupnou spotrebou. Jeho čas používania je dlhší ako 1 rok. Skladá sa z HIM, NIM a finančných investícií.

HMOTNÝ INVESTIČNÝ MAJETOK - HIM

sú to samostatné veci, ktorých vstupná cena je vyššia ako Sk 10 000,- a ich doba používania je dlhšia ako 1 rok.

NEHMOTNÝ INVESTIČNÝ MAJETOK - NIM

sú to predmety z práv priemyselného vlastníctva, projekty, programové vybavenie a iné technické znalosti, ktorých vstupná cena je vyššia ako Sk 20 000,--

FINANČNÉ INVESTÍCIE - FI

predstavujú finančný majetok dlhodobého charakteru. Sú to najmä akcie, dlhopisy, obligácie, peniaze, peňažné vklady, vkladové listy, poisťky.

Súčasťou N a HIM môže byť aj drobný N a HIM, alebo tento drobný HM môže byť súčasťou zásob.

DROBNÝ NEHMOTNÝ A DROBNÝ HMOTNÝ MAJETOK

sú to osobitné kategórie majetku. Drobný HM má vstupnú cenu do Sk 10000,- a dobu používania dlhšiu ako 1 rok. Odpisuje sa jednorazovo podľa odpisového plánu, alebo sa pokladá za zásoby, ktoré sa jednorazovo odovzdávajú do používania. Drobný NM má vstupnú cenu do Sk 20 000,- a jeho hodnota sa taktiež prenáša do hodnoty výrobu jednorazovo.

Štruktúra hmotného investičného majetku

Podiel jednotlivých skupín HIM z ich celkového objemu vytvára

štruktúru HIM.

HIM triedime:

1. PODLA PRENOSU JEHO HODNOTY

- * odpisovaný HIM
- * neodpisovaný HIM

Z HIM sú vylúčené z odpisovania pozemky a umelecké diela a zbierky.

2. PODLA CHARAKTERU ÚČASTI VO VÝROBNOM PROCESE

- * výrobný HIM
- priamo sa zúčastňuje výrobného procesu /stroje, prístroje, zariadenia vo výrobe/
- * nevýrobný HIM
- využíva sa vo sfére obehu a služieb /budovy, sklady a zariadenia závodnej jedálne/.

3. PODLA TECHNOLOGICKEJ FUNKCIE VO VÝROBNOM PROCESE

- umožňuje uskutočniť také triedenie HIM, ktoré sa využíva na účely jeho reprodukcie. Vytvárajú sa triedy a to
- * ODPISOVANÉHO HIM
- budovy, haly a stavby
- stroje, prístroje a zariadenia
- dopravné prostriedky
- inventár
- pestovateľské celky trvalých porastov
- základné stádo a ťažné zvieratá
- drobný HIM
- ostatný HIM
- * NEODPISOVANÉHO HIM
- pozemky
- umelecké diela a zbierky

Členenie HIM podľa technologickej funkcie umožňuje vytvárať 2 skupiny HIM a to skupinu

*. aktívneho HIM

- stroje, zariadenia, energetické a hnacie stroje, prístroje,
- priamo ovplyvňujú výrobnú kapacitu podniku, nakoľko sa aktívne zúčastňujú výrobného procesu

*. pasívneho HIM

- predstavuje tú časť majetku, ktorá iba vytvára podmienky pre plynulý chod výrobného procesu / budovy, stavby /.

4. PODLA VYUŽITIA

- umožňuje vytvoriť nasledujúce skupiny:
- * HIM v prevádzke
- * HIM v oprave
- * HIM v rezerve
- * HIM v konzervácii
- * HIM prenajatý iným podnikom
- * HIM nevyužívaný z iných príčin

5. PODLA VEKU

- umožňuje vytvoriť a analyzovať vekovú štruktúru majetku, ktorá vytvára východiská pre riadenie reprodukcie majetku. Veková štruktúra čiastočne charakterizuje stupeň opotrebovania HIM a nepriamo aj jeho technickú úroveň.

Vlastný a cudzí kapitál

VLASTNÝ KAPITÁL: základné imanie, kapitálové fondy, fondy zo zisku

CUDZÍ KAPITÁL: bankové úvery, záväzky podniku

Obstaranie a oceňovanie investičného majetku

OBSTARÁVANIE A FINANCOVANIE:

Obstarávanie a financovanie odpisovaného HIM sa nazýva **investovanie**. Investovaním a jeho výsledkom, ktorý sa nazýva investície, sa obnovuje odpisovaný hmotný investičný majetok. Osobitným druhom investícií sú **finančné investície**. Ide o vkladanie peňažných prostriedkov do cenných papierov, najmä do akcií, obligácií, dlhopisov.

Do investícií sa však zahŕňajú aj peňažné prostriedky vkladané do zásob surovín a materiálov rozpracovaných výrobkov a do zásob hotových výrobkov.

HIM sa obstaráva viacerými spôsobmi a to:

- * kúpou
- * vlastná výroba
- * bezplatným získavaním /darovaním/
- * prevodom
- * preradením z osobného užívania do podnikania
- * leasingom

Osobitným spôsobom obstarania a financovania HIM je leasing.

LEASING

je to prenájom HIM za dohodnutú cenu a na dohodnutý čas.

DRUHY LEASINGU:

1. FINANČNÝ LEASING

- je to najrozšírenejšou formou leasingu. Leasingová zmluva o prenájme sa zvyčajne uzatvára na 3 až 5 rokov a príslušný druh HIM je prenájatý na celý čas ekonomickej životnosti.

Povinnosti vlastníka /prenajímateľa/ a nájomcu/užívateľa/ upravuje leasingová zmluva. Nájomca platí prenajímateľovi nájomné. Prenajímateľ zariadenie udržiava a uskutočňuje jeho odpisovanie.

2. OPERATÍVNY LEASING

- je krátkodobý prenájom, keď si nájomca prenajíma HIM na obmedzenú dobu, ktorá je kratšia ako doba ekonomickej životnosti.

Používa sa najmä pri bežných, ľahko transportovateľných zariadeniach, napr. pri dopravných prostriedkoch, stavebných strojoch, počítačoch. Po uplynutí nájomnej zmluvy prenajímateľ znovu prenajíma tento stroj ďalšiemu nájomcovi.

FORMY LEASINGU.

1. PRIAMY LEASING

- je to prenájom medzi prenajímateľom a nájomcom bez sprostredkujúceho medzičlánku.

2. NEPRIAMY LEASING

je to sprostredkovaný prenájom, kedy medzi prenajímateľa a nájomcu vstupuje leasingová spoločnosť. Budúci nájomca vstupuje do zmluvných vzťahov s leasingovou spoločnosťou, ktorá vyhľadá vhodného vlastníka a od neho nakúpi zariadenie. Niekedy je leasingovou spoločnosťou priamo banka.

OCEŇOVANIE:

Majetok podniku sa vyjadruje v peňažnej podobe. Preto aj investičný majetok má nielen svoju fyzickú /naturálnu/ podobu, ale aj peňažnú /hodnotovú/ podobu.

Nevyhnutnou podmienkou prevodu naturálnej podoby HIM do peňažnej podoby je jeho **oceňovanie**.

Investičný majetok podniku sa oceňuje týmito typmi cien:

1. OBSTARÁVACIA CENA

- využíva sa na ocenenie nového investičného majetku. Obstarávacie cena HIM obsahuje kúpnu cenu vrátane výdavkov na prípravu a zabezpečenie výstavby, výdavkov za prieskumné, geologické, projektové práce, výdavky na dopravu, montáž, clo, ako aj výdavky súvisiace s udržiavaním a konzerváciou HIM.

2. REPRODUKČNÁ OBSTARÁVACIA CENA

- využíva sa na oceňovanie N a HIM, ktorý sa získal ako dar alebo ktorý sa vytvoril vlastnou činnosťou a jeho reprodukčná obstarávací cena je nižšia ako vlastné náklady.

ROC sa využíva aj pri bezodplatne získanom majetku na základe zmluvy o kúpe prenájatej veci / finančný leasing/, ako aj na ocenenie inventarizačných prebytkov.

ROC vyjadruje novú obstarávaciu cenu v nových reprodukčných podmienkach.

3. CENA OBSTARANIA

- využíva sa pri oceňovaní finančných investícií /napr. ocenenie cenných papierov vrátane emisného ážia /.

4. VLASTNÉ NÁKLADY

- používa sa na ocenenie H a NIM, ktorý vytvoril podnik vlastnou činnosťou. Ich súčasťou sú priame a nepriame náklady, ktoré súvisia s vytvorením príslušnej zložky investičného majetku, výrobná réžia, prípadne aj správna réžia.

5. ZOSTATKOVÁ CENA INVESTIČNÉHO MAJETKU

- vyjadruje, aká časť jeho hodnoty sa nepreniesla do nákladov výrobkov. Vypočítava sa ako rozdiel medzi obstarávacou cenou, či reprodukčnou obstarávacou cenou a oprávkami stroja, zariadenia. Vyjadruje aj opotrebenie príslušného stroja.

Opotrebenie a odpisovanie investičného majetku

OPOTREBENIE HIM:

Opotrebenie HIM súvisí s jeho životnosťou.

ŽIVOTNOSŤ ALEBO DOBA POUŽÍVANIA MAJETKU:

je to čas, ktorý uplynie od okamihu jeho zaradenia do podniku až do okamihu, keď stratí svoje úžitkové vlastnosti a keď je potrebná jeho likvidácia.

OPOTREBENIE HIM:

1. v naturálnej podobe

- je postupným procesom zmien úžitkových vlastností

2. v hodnotovej podobe

- je postupný proces prenosu hodnoty do hodnoty výrobkov či služieb, ktoré sa pomocou neho vyrábajú.

Existujú 2 základné druhy opotrebenia HIM a to:

1. FYZICKÉ / naturálne /

- prejavuje sa zmenami hmotnej podstaty HIM. Pod vplyvom fyzického opotrebenia postupne strácajú stroje svoje technické a prevádzkové vlastnosti.

Fyzické opotrebenie sa prejavuje v dvoch formách:

* opotrebenie, ktoré vznikne vplyvom používania strojov /aktívne opotrebenie/

* opotrebenie, ktoré je dôsledkom ich fyzického starnutia v období ich nepoužívania / pasívne opotrebenie/

2. MORÁLNE / ekonomické /

- je to objektívny proces, pri ktorom sa znehodnocujú stroje a zariadenia vplyvom technického pokroku.

ODPISOVANIE:

HIM sa v priebehu výrobného procesu opotrebuje a stráca svoje funkčné vlastnosti. Vtedy je potrebné uskutočniť obnovu HIM.

Obnova majetku sa spája s vynakladaním finančných prostriedkov, ktoré sa vytvárajú v predstihu - pred potrebou obnovy. Finančné prostriedky potrebné na obnovu sa vytvárajú najmä odpismi.

Odpisy

- sú ekonomickým vyjadrením fyzického a morálneho opotrebenia odpisovaného HIM. Vyjadrujú v peňažnej podobe tú časť hodnoty, ktorá už prešla do hodnoty výrobkov.

FUNKCIE ODPISOV:

POZNÁME 2 FUNKCIE ODPISOV A TO:

*** Tradičná funkcia odpisov**

- je vyjadrenie procesu opotrebenia v peňažných prostriedkoch

- je registrácia procesov opotrebenia odpisovaného HIM, prenosu hodnoty opotrebenia do nákladov výrobkov a vytváranie finančných zdrojov na obnovu odpisovaného HIM.

*** moderná funkcia odpisov**

- je umožniť odpísať majetok čo najrýchlejšie, bez ohľadu na skutočný priebeh opotrebenia.

METÓDY ODPISOVANIA:

-pri odpisovaní H a NIM podniku sa vychádza z jeho vstupnej ceny.

Vstupná cena môže byť buď obstarávacía cena, alebo reprodukčná obstarávacía cena, alebo vlastné náklady, ak je takýto odpisovaný HIM vyrobený vo vlastnej réžii. Môže sa jednať aj o zvýšenú vstupnú cenu dôsledkom modernizácie.

V prvom roku odpisovania zatriedi vlastník odpisovaný HIM do odpisových skupín. Odpisovaný HIM sa člení do 5 odpisových skupín s týmito dobami odpisovania / 4,8,15,30,40 rokov/.

Základnými metódami odpisovania sú **rovnorné odpisovanie a zrýchlené odpisovanie**. Pri oboch metódach sa majetok odpisuje len do výšky vstupnej ceny alebo zvýšenej vstupnej ceny.

Metódu odpisovania si volí vlastník majetku na každý nový druh majetku osobitne a počas doby odpisovania nemôže meniť metódu.

DAŇOVÝ ODPIS

- stanovuje limit, ktorý sa môže uplatniť do výdavkov. Sadzby a koeficienty daňového odpisu sú uznané výdavky na zabezpečenie a udržanie príjmov a zohľadňujú priemerné podmienky užívania odpisovaného HIM.

ÚČTOVNÝ ODPIS

- vyjadruje reálne nákladovú položku prenesenia hodnoty odpisovaného HIM do hodnoty tovaru. Sadzby účtovných odpisov sa stanovujú z hľadiska doby používania alebo vo vzťahu k výkonom. Účtovný odpis môže byť väčší ako daňový odpis. V uvedenom prípade sa do nákladov zaúčtováva väčšia položka, ako dovoľuje daňový zákon. O tento rozdiel sa musí zvýšiť základ dane zistený účtovníctvom. V prípade, že účtovný odpis je menší ako daňový odpis, vtedy sa do nákladov zaúčtuje nižšia položka, ako dovoľuje daňový zákon. O uvedený rozdiel sa môže znížiť základ dane.

Využívanie hmotného investičného majetku

Racionálne využívanie HIM je predpokladom pre úspešnú podnikateľskú činnosť.

VYUŽÍVANIE HIM:

- závisí od času počas ktorého sa HIM využíva a od využitia jeho výkonnosti.

Využitie HIM v určitom čase nazývame **extenzívnym /časovým/ využitím**. Využitie HIM z hľadiska jeho výkonnosti nazývame **intenzívnym využitím**. Celkové /integrálne/ využitie HIM je dané súčinom jeho extenzívneho a intenzívneho využitia.

Využívanie HIM analyzujeme pomocou ukazovateľov využívania.

UKAZOVATELE VYUŽÍVANIA HIM

- vypovedajú o celkovom využití, extenzívnom a intenzívnom využití HIM.

Najčastejší využívaným ukazovateľom je **ukazovateľ účinnosti odpisovaného hmotného investičného majetku**, ktorý možno vyjadriť vzťahom:

$$u = \frac{\text{ročný obrat podniku}}{\text{priemerný ročný objem HIM}} \quad \text{kde:}$$

u = ukazovateľ účinnosti,

čitateľ = ročný obrat podniku v Sk

menovateľ = priemerný ročný objem odpisovaného HIM

Ukazovateľ účinnosti hovorí o tom, koľko Sk obratu pripadá na 1,-Sk odpisovaného HIM.

Na vyjadrenie časového /extenzívneho/ využitia využívame **koeficient extenzívneho využitia**.

Intenzívne využitie odpisovaného HIM sa analyzuje pomocou **koeficienta intenzívneho využitia**.

Údržba a opravy hmotného investičného majetku

IM môže svoje úlohy plniť len vtedy, ak je v dobrom technickom stave.

Zabezpečuje sa údržbou a opravami. Môže ísť o úplnú obnovu / kúpi sa nový/ , čiastočnou obnovou: údržbu alebo opravou /modernizácia/.

OBNOVA HIM

- predstavuje súbor činností, ktorými sa čiastočne alebo úplne odstraňujú dôsledky všetkých foriem opotrebenia. Môže ísť o výmenu starého / vyradeného/ stroja za nový, ako aj o generálnu, či ďalšie druhy opráv, prípadne opráv spojených s modernizáciou.

Podľa rozsahu odstraňovania následkov opotrebovania môže ísť:

* o úplnú obnovu

* o čiastočnú obnovu / údržba, oprava /

Úplná obnova - je procesom, pri ktorom sa likviduje HIM a nahrádza sa novým

Čiastočná obnova - je procesom čiastočného odstraňovania opotrebenia predovšetkým údržbou a opravami

Údržba

- je to pravidelná starostlivosť o HIM, ktorou sa predchádza opotrebeniu HIM.

Opravy

- sú to činnosti, ktorými sa odstraňujú následky opotrebenia HIM. Opravami sa obnovujú pôvodné úžitkové vlastnosti HIM. Často sa však v rámci opravy uskutočňuje zvýšenie úžitkových vlastností nad rámce pôvodných. Takýto druh opravy nazývame **modernizáciou**.

Podľa miery opotrebenia HIM a obnovenia úžitkových vlastností delíme údržbársko-opravárenské činnosti podniku na niekoľko stupňov:

1. BEŽNÁ ÚDRŽBA

- obsahuje čistenie, mazanie a prehliadky HIM

2. MALÁ OPRAVA

- zabezpečuje sa výmena opotrebovaných súčiastok, ďalej čistenie, mazanie, výmena olejových a chladiacich médií.

3. STREDNÁ OPRAVA

- opravujú sa celé agregáty, vymieňajú sa poškodené časti a zoradí sa celý stroj.

4. GENERÁLNA OPRAVA

- odstraňuje opotrebenie a poškodenie HIM do tej miery, aby sa úplne obnovili pôvodné technické vlastnosti. Generálna oprava sa často spája aj s odstraňovaním morálneho opotrebenia HIM.

Pri plánovaní údržbársko-opravárenskej činnosti sa uplatňujú štyri základné metódy opravy, a to:

1. OPRAVY PO PORUCHE

- sú metódou, keď sa HIM opravuje až po vzniku poruchy alebo havárie.

2. OPRAVY PO PREHLIADKE

-uskutočňujú sa pravidelnými prehliadkami strojov a zariadení, ktorými sa zisťuje stupeň opotrebenia. Opravy sa potom uskutočňujú na základe zisteného opotrebenia.

3. METÓDY ŠTANDARDNÝCH OPRÁV

- spočívajú v opravách v pravidelných termínoch bez prihliadania na konkrétny technický stav stroja. V týchto termínoch sa opravujú, prípadne vymieňajú, určité súčiastky podľa stanoveného postupu, ktorý upravuje obsah a rozsah opravy.

4. METÓDA PREVENTÍVNYCH PERIODICKÝCH OPRÁV

- je súbor preventívnych opatrení obsluhy a dozoru nad zariadením vrátane všetkých druhov opráv, ktoré sa uskutočňujú preventívne, periodicky, podľa vopred stanoveného plánu.